

# ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

ОРГАН ДРУШТВА ЗА ПРОСВЕЂИВАЊЕ ЖЕНЕ И ЗАШТИТУ ЊЕНИХ ПРАВА

Уређује  
КЊИЖЕВНИ ОДБОР

Главни уредник  
НАТАРИНА БОГДАНОВИЋ

Уредништво  
у Краљице Наталије улици, 31

## САДРЖАЈ:

Белешке и новости . . . . .	
Нови идеали . . . . .	П. Р.
Рад и награда у поштанско телеграф- ској служби . . . . .	М. Ј.
Општински избори и наше жене . . . . .	Милева Петровић
Интернационални конгрес жена и наше просветне раднице . . . . .	М. П.
Српска жена пред законом . . . . .	Л. Максимовић-Петковић
Једна неправда . . . . .	Л. А.
Годишња скупштина друштва за просве- ђивање жене и заштиту њених права	З. К.
Уметнички преглед:	
Ритмична гимнастика у нас . . . . .	Исидора Секулић-Стрем- ница

### КЊИЖЕВНИ ОДБОР:

Делфа-Изанић, Зорка Каснар, Милева Петровић, Паулина Лебл-Албала,  
Др. Ружа Винтерштајн Јовановић.

БЕОГРАД

Социјалистичка Штампарија „ТУЦОВИЋ“

1920

Цена 2 динара

## НАШИМ ЧИТАОЦИМА

Од првог дана када се организовало наше Друштво за Просвећивање Жене и Заштиту Њених Права, осетила се јака потреба да имамо свој часопис, помоћу кога бисмо створили прегледну слику данашњег жениног рада у нашој средини, испитали њене способности и одредили јој улогу у израђивању друштвеног и политичког живота у нашој земљи. Потребан је био лист за третирање свих питања која модерна жена има да решава у породици, друштву и држави, као и у појединим струкама којима се одала. Но како је покретачима нарочито било стало до тога да лист може читати што већи број жена, јер он треба поред обавештавања да врши и васпитни утицај, то са тим циљем никако није била у складу цена која се појединим бројевима морала одредити с обзиром на данашње услове за штампање. То је био један од главних узрока што се тако дуго оклевало са покретањем женског часописа. Најзад, када другог излаза није било, Друштво се морало одлучити да отпочне издавати врло скромно лист са врло високом ценом, како би му се омогућио опстанак.

Овим феминистичким часописом обраћамо се ми свима женама нашега народа, које су нарочито у току последњих ратова биле храниоци и заштитници својих породица, напомињући им да је то *њихов* лист, у коме ће наћи све оно што их занима јер се њих тиче, и где ће моћи да изразе све што им данашњи опстанак чини тако тешким. Оне морају бити свесне тога да им је дужност радити на што јачем растурању листа, како би се што већи број жена упознао са суштином женског покрета и

постао свестан велике потребе да жена у нашој држави стекне своју заслужену равноправност.

Лист ће излазити једанпут месечно и, колико год буде од нас зависило, *увек на време. А што је овај други број толико закаснио, није кривица нама, пошто је материјал одавно био готов, него је сметао дугоштрајан штампарски штрајк, због кога су и многи други листови београдски били обустављени.* Зато ће наши читаоци и трећи број добити најдаље за пет дана, а четврти, по свој прилици, у другој половини јула.

Поред оне прве, свима заједничке дужности да раде на што јачем растурању листа, наше интелгентне и напредне жене обавезне су да нас помажу и својом сарадњом. Сваки добар прилог биће за сада само са захвалношћу примљен — ма то била и кратка белешка од неколико редака — а доцније, када се лист буде растурао у више хиљада примерака, удесиће се да сваки чланак буде и хонорисан.

Песме и приповетке не примамо, али ћемо увек радо штампати сваки добар приказ каквога важнијег дела из лепе књижевности. Исто тако доносићемо белешке и краће оцене о књигама које нам се пошљу на приказ.

Лист стаје годишње	24.— дин.,
полугодишње	12.— „
месечно	2.— „

За све што се тиче уредништва обратити се на адресу *Женски Покрет*, Краљице Наталије ул. 31.

Претплату и рекламације упућивати благајнику и администратору листа, Анђи Шећеров, Бирчанинова 19а.

## БЕЛЕШКЕ И НОВОСТИ

### Женско право гласа

Ових дана претресан је у нашем Парламенту нов изборни закон, по коме се 'уводи и код нас *опште право гласа*. Али преварио би се ко би сасвим логично закључио да се то *опште право* проширује одмах и на све жене. Њих наши умни државници још не сматрају пуноправним грађанима ове узорите демократске земље, и о њима наши демократски законодавци воде рачуна само када се прописује каква дужност. — Од народних посланика највише се заузимао за нас г. Јаша М. Продановић, вођа републиканске демократске странке, и захтевао је да нам се даде неограничено изборно право. У истом смислу говорили су још неки млађи посланици из других партија, особито из социјалистичке. Осталим својим колегама и демократима сасвим другог кова г. Продановић морао је нарочито доказивати да једна школована жена има више смисла за гласање него какав полуидиот мушкога пола, и да једна мати која је жртвовала овој земљи своју децу има више права да утиче на државне послове него неки дипломирани себичњак без породице, који не даје држави ништа друго сем облигатни порез. — На жалост, изгледа нам да извесне наше политичаре ипак није било могућно убедити ни речитошћу, ни разлозима, ни фактима искуства, него — ко зна чиме и на који начин. Њих исто тако нису могли убедити ни наши делегати, када су пре три или четири месеца подносили резолуцију за женско изборно право, а г. Стојан Протић није хтео ни да их прими. По свој прилици му је тада слабо импоновао нац уљудан и мирољубив поступак, и пошто врло добро памти да није имао задовољство растеривати полицијом ниједан женски митинг, то данас, доследно својим принципима, изјављује да ми још ничим нисмо засведочиле колико нам је истински стало до изборнога права. — Чула се и друга паметна изјава, да би жене прво ваљало оспособити за политички рад, па тек онда извести на биралиште да гласају. Но ми биемо, пре свега, желеде знати на који

начин људи наши стичу своје политичко оспособљење, када им политика тако срећно иде од руке. Нас то данас веома интересује не зато што бисмо хтеле да им подражавамо, него колико да се знамо чувати странпутица и рђаве методе...

### Удружење наставница средњих и стручних школа

Пре неколико недеља основано је, са седиштем у Београду, Удружење Наставница Средњих и Стручних Школа. Главна сврха овог друштва замишљена је у томе да се наставници, коју као умног радника и чиновника већ помажу нека удружења, да се тој наставници помогне и као жени и госпођи, као репрезентанту у друштву нашем и као фактору у друштву светском. А конкретан повод оснивању овог удружења била је замисао да се оснује и подигне Наставнички Дом, Дом, који ће бити центар у домаћем саобраћају школованих жена, а станица у светском саобраћају школованих жена.

На другом месту је сврха удружења да здравље и личност наставничину штити и у школи.

На трећем месту су предвиђена политичка права.

Управни Одбор Удружења је, досада, продискутовао нацрт и сврху Дома, и предао од архитекта израђени план зграде председнику општине г. К. Јовановићу, који је показао необично много интересовања и предиспозитивности према покрету и намерама Друштва. Затим су чланови одбора спремили две јавне седнице, на којима је читано о *Личности наставнице у школи* и *О могућности индивидуалне школе и у нас*.

### Српкиње и Општински избори

Не знамо ни сами треба ли констатовати са револтом, болом или сажаљењем да је такозвана централна влада допустила да је покрајинске владе претекну и у решавању женског питања.

Диста, чудна је судба ове наше српске жене. Остала је сама, незапштићена, неприпремљена, да води најтежу борбу коју рат може наметнути, борбу са непријатељем који

је посео земљу и увукао се у сваку кућу, у сваку најскривенију одају. Она је из те мучне борбе изашла као победник. Исхранила је земљу отимајући сваки залогај, очувала је децу, огњиште и име; доказала је хиљадо-струко да је једнака и по јунаштву са мужем и братом. То јој признадоше сви, и позвани и непозвани. Али они који седе у нашој врховној управи не признадоше јој то никад. Наша влада, после свега тога, мирно посматра како су покрајинске владе Хрватске и Словеначке прогласиле своје жене за равне себи и пустиле их на општинске изборе, међутим она непрестано верује да томе код нас још није време.

Жалосно је да се наша влада није осетила побуђеном да она **прва** ода признање својој жени и после тако јуначки издржане борбе отклони ону увреду и неправду коју јој је закон наносио; али је нечувено и несхватљиво да се она није пренула ни онда када је то већ учињено у двама покрајинама **ове исте земље**, Хрватској и Словеначкој.

Друштво за Просвећивање Жене и Заштиту Њених Права спровело је поводом овог преко Женског Народног Савеза свој огорчени протест упућен Председнику Владе и Председнику Парламента. Протест су потписала сва овдашња женска удружења, а њихове представнице су га однеле лично господи председницима. Господин Председник Владе чак није ни знао да су у Хрватској жене учествовале у изборима и рече да ће се, кад је тако, морати учинити нешто и код нас. Када је најзад делегација замолила Господина Председника да тај протест спроведе Министарском Савету, Господин је обећао да ће то учинити, али је изјавио да ће лично он остати противан да се нашој жени допусти учешће у општинским изборима, јер он не жели да наше мајке и сестре сиђу с амвона и уђу у ту прљаву гомилу и прљаву борбу!!! (без коментара).

Господин Председник Скупштине, човек напреднијих идеја и ширег видика, покло-нио је делегацији мало више пажње и времена. Обећао је да ће ствар изнети пред Парламенат и да ће оправдане захтеве наше жене бранити у свакој прилици.

Друштво за Просвећивање Жене и Заштиту Њених права очекује да ће му Г.Г. Председници одговорити директно или преко Савеза на поднету представку и сматра да је неприродно да одговор не буде повољан, с тога се неће да упушта у нагађања како је овај протест примљен од целокупне владе и парламента; али ако Друштво тај одговор не добије, оно ће најзад увидети да је прецењивало увиђавност, савременост и далековидост већине наших политичара, и чиниће у одбрану женских права све што му дужност налаже, па ма то били и протестни зборови, митинзи и демонстрације.

## Први женски Министар

Изненадиће многе наше читаоце да први женски Министар није поникао ни у Енглеској, ни у Америци, ни у Немачкој, земљама где се та борба води деценијама и у којима има хиљадама факултетски образованих жена, него чак у Ангори, турској националистичкој држави. Природно је и похвално је да је први женски Министар баш Министар Просвете. То је г-ђа Халида Седиб, данашња најпризнатија књижевница и најбољи стилиста у Турској.

Значајно је истаћи да је први женски Министар показао и на делу да ће жене са својом природом унети пацифизам у политичку борбу.

Поред многих значајних реформи које је предузела на просветном пољу, она је једина која опшги са турском централном владом и шаље јој чак порезу из области Ангоре. Од како је она ушла у владу створила је својим помирљивим радом мост између своје оцепљене националистичке владе и владе у Цариграду.

Верујући да ће појава првог женског министра бити радосно поздрављена од свих феминистичких кругова, ми истичемо нарочиту жељу да и будући женски министри уносе у свој политички живот толико пацифизма и разумевања колико то уноси г-ђа Халида Седиб.

(Halide Edib)

## НОВИ ИДЕАЛИ

И ако се обично према циљу подешава и начин рада, може, понекад, да се деси и то да један нов начин рада, стварајући нове могућности, отварајући нова поља делатности, учини да човек према њему и један нов циљ рада избере. Тако н.пр. у доба кад се од ропског рада прелазило на индивидуални, јавило се хришћанство са једним, за оно време, сасвим новим идеалом: усавршавање индивидуе, као што се, и у данашње време, упоредо са машинским радом, развио социјализам, доносећи собом и нов циљ рада: образовање и одржавање друштвених целина.

Социјализам није још успео ни да образује друштво, а машински рад учинио је толике напретке да се већ почела осећати потреба за једним нижим и пространијим циљем рада но што је одржавање људског друштва.

У својим основним идејама, социјализам није, у главном, ништа ново изнео. У њему се још стоји на старој европској тачци гледишта: да човек ради цоглавито за то да себе одржи. Оно што је било заиста ново и интересантно у социјализму, то је био више начин организовања рада, који је био изазван самом природом машинског рада. Пошто се тај рад рентири само онда кад се у великим количинама производи, а нарочито и због велике специјализације радника које он изискује, социјализам је био принуђен да уведе посредност рада. Место да сваки радник ради непосредно, било за своју или туђу индивидуу, радници би, по њему, непосредно радили за друштво, које би их за то издржавало.

Знајући од природе само оно што се на његов рад односи, човек ће увек бити склон да на природу гледа кроз наочаре свога рада, и да на њу

пренеси његове законе. Кад је, н.пр., за време индивидуалног рада владала конкуренција у људском друштву, њему се учинило да она и у природи влада, и тако је поникла идеја о борби за опстанак. Тако је и сад посредност рада, основана на узајамним услугама коју је машински рад собом донео, скренула његову пажњу на односе узајамности, који могу у природи постојати. Посматрајући те односе он је дошао до извесних доста неочекиваних констатација које би, ако би се доказале као тачне, могле наше досадашње појмове о животу знатно изменити. Ми ћемо овде укратко да их изложимо.

Процес људског живота своди се, у главном, на две основне функције скупљања и растурања снаге. Снага се скупља уживањем извесних производа, а растура радом, и тиме се стварају код човека две врсте потреба: потребе уживања и потребе рада. Човек не ради, дакле, само зато да би дошао до производâ који су му за уживање потребни, него и зато да би својим радом могао задовољити једну своју нарочиту природну потребу, потребу трошења снаге. Рад је исто тако једна природна функција човекова као што су и функције храњења, дисања и т.д.; могло би се, чак, рећи да је још и важнија од њих у толико што храна коју узимамо, не служи само одржавању нашег тела, него и развијању енергије у њему; ми не једемо, дакле, само зато да живимо, него и зато да радимо, или да кажемо тачније: цео је живот само један рад. Али, ако живимо зато да радимо, онда се отвара једно ново питање: зашто радимо?

На то ће нам питање најбољи одговор дати сами наши органи за рад.

Ако их будемо изближе посматрали, можемо ове две ствари утврдити:

1.) Човек нема ни једног органа

којим би могао произвести оно што му је за одржавање потребно, као н.пр. храну, ваздух, топлоту, влагу и т.д. То производи природа за њега, и кад она не би то производила, човек, поред свих својих органа за рад, не би могао опстати; из чега можемо извести, да његови органи за рад нису удешени за онај рад којим би он себе могао одржати.

2.) Човечији органи за рад подесни су једино за трошење снаге, коју он може најбоље, најзгодније и најлакше да потроши радећи оне радове чијим се производима не може непосредно користити, као што су н.пр. игре, уметнички и луксузни радови, научне комбинације и т.д. Његови органи за рад удешени су поглавито за радове изван њега, којим он може на предмете из спољашњег света да утаче својим најважнијим органом за рад, — а то је умом. Човек може много боље доћи до свести и познати спољашњи свет, него себе самог; он може тачније израчунати шта се на небу дешава, но што може знати шта се у њему самом збива. То исто показују и осећања која наши радови у нама изазивају. Ми много више уживамо кад радимо забавне радове, од чијих производа никакве непосредне користи немамо, него кад радимо корисне, који нам, понекад, тако тешко падају и толико су нам досадни, да смо скоро несрећни кад морамо да их радимо. Зар није идеал сваког човека: не морати радити за свој опстанак, и живети безбрижно, радећи оно што му се допада? И сами резултати наших радова показују најбоље за које је радове човек створен. Човечанство је несразмерно веће напретке учинило у уметности, у природним наукама, техничким и пољопривредним радовима, него у моралу, психологији, хигијени и т.д.

По саставу свога организма, човек би се дао упоредити са једном машином, у којој се производи снага

за рад, али која не може том снагом сама себе да одржава.

Неспособан да непосредно ради за самог себе, а осећајући прохтеве да ради радове чијим се производима он сâм не може непосредно користити, човек ће увек осећати потребу да ужива производе туђег рада, а, у исто време, и да производе свога рада даје другима. И кад год се, ма из ког разлога, његова примања и давања не буду могла поклапати и тако удесити да он тачно онолико прима колико даје, и у његовом животу мора наступити један поремећај, чија је најобичнија последица: оскудица потребних производа, а нагомилавање непотребних.

Питање рада није, дакле, само један друштвен, него је, на првом месту, један природни проблем, који ствара сам састав нашег организма. Из тог разлога тај се проблем не може никад решити самим друштвеним реформама, него се мора узети у помоћ и наука. Докле год не будемо имали ту моћ да мењамо природу нашег организма и да га удешавамо према реформама које желимо извести, ми ћемо бити принуђени да своје реформе удешавамо према природи свог организма.

Ако узмемо човека онаквог какав је он у природи, ми бисмо из самог тог факта што он осећа потребу да може сам произвести, и да, с друге стране, производи оно што не може сâм уживати, имали разлога закључити да човек сâм собом не чини никакву независну радну целину, него да је само део једне веће радне целине. Као њен део, он би имао да врши једну функцију којом би се она непосредно користила, а она би зато производила оно што њему треба.

По Бергесну би тако биљке, чији су органи за скупљање снаге много развијенији од оних за трошење, вршиле на земљи улогу једне врсте

аккумулятора, у којима би се њена енергија скупљала, докле би човек и животиње, код којих су органи за растурање снаге необично развијени били — као што Бергсон то назива — једна врста експлозива, којим би се снага земљина трошила. То би се донекле слагало и са неким новијим теоријама, по којима би земља требала да буде један жив организам, онда неби била искључена могућност да смо ми њени органи, и да стојимо према њој од прилике у оном односу у коме неке наше ћелије стоје према нама.

Наше није да доказујемо истинитост тих тврђења. Ова нас интересују само у толико у колико могу имати неког утицаја на моралне идеје новог доба.

Ако би оне биле заиста тачне, онда би се појмови које смо досад имали о односу у коме човек стоји према раду не само изменили, него сасвим преокренули. Ако човек живи зато да својим радом троши енергију земљину, непосредан циљ његовог рада не би могао више бити да себе самог одржи, него да одржи планету, земљу. Рад не би био више само једно средство којим се човек одржава, него би био циљ због кога се човек одржава. Ако се срећа налази у постизавању циља, ми је нећемо тада наћи у уживању производа којим се одржавамо, него у рађењу онога чиме се земља одржава. Према томе, и наш идеал не би више био да што више уживамо, него да што више урадимо.

п. р.

(Наставиће се)

## РАД И НАГРАДА У ПОШТАНСКО-ТЕЛЕГРАФСКОЈ СЛУЖБИ

Збиља невероватно је да су наставнице пуних двадесет и пет година са положеним професорским испитом чекале на указ — изједначење са својим друговима. Не-

вероватно, па ипак истина је. Хвала Богу да сада то већ спада у прошлост. Други април поправио је све до сада учињене им неправде.

Да ли је пак уопште могуће и замислити да има и таквих стручно спремних државних службеника, који служе државу већ пуних двадесет и седам година, а са највећом платом, до пре месец дана, од 175 динара, и без икаквих права на пенсију. Да, има и таквих државних јадника, и то су наше поштарке и телеграфскиње. Оне не само да ни до данас не добише изједначење са својим другом, кога по плати и звању ни из далека не могу да назру, него ево већ двадесет и седам година служе и без права на пенсију.

По свима струкама где је особље са истим квалификацијама, а није било изједначено, учињен је корак унапред; само наше поштарке и телеграфисткиње осташе где су и пре двадесет и седам година биле.

Да кажемо коју реч о њима, да упознамо јавност, да заинтересујемо меродавне и потражимо лека двадесет-седмогодишњој неправди, не желећи никог нарочито да окривљујемо, мада, наравно, неко ипак мора да је одговоран, па нека и прими морални укор.

Пре двадесет и седам година, Коста Таушановић, као Министар Привреде, по угледу на западне напредније државе, расписао је конкурс за поштанско-телеграфску школу у коју су могле, поред мушких кандидата, ступити и женске са истим квалификацијама. Ништа у томе конкурс није било прецизирано за женске, само су им дата обећања да ће се њихов положај регулисати по свршетку школовања, и да између њих и мушких неће бити разлике.

И оно што није стагао да регу-

лише Коста Таушановић, јер га је смрт спречила, није стигао до данас, у току од двадесет и седам година, ни један министар да уради.

Без претеривања може се рећи да су за све време рата, па и данас, наше поштарке и телеграфисткиње, како у Београду тако и у целој Србији, биле главни стуб у поштама и у телеграфима. Међутим поштарке не смеју ни да се пореде са својим друговима. Док ови имају 6—7000 динара, заузимају највидније положаје у струци, поред тога што ће у старости уживати пенсију, — шта имају оне?

За двадесет и седам година тешког и напорног манипулативног даноноћног рада, после скоро десет година тешког ратног службовања, оне су до недавног времена служиле са највећом платом од 175 динара, без права на пенсију. Оне су дакле имале и још данас имају да раде док могу, а кад то више не буду могле, имају да оду или да умру, — за државу је све једно, јер њину исцрпљеност и немоћ не плаћа. Зар није срамота за велико Краљевство да му читав један ред несумњиво вредних стручних службеника грца, увређен на један и моралан и материјалан начин?

А није да баш ништа нису радиле, мада се и за њих мирне душе може рећи да су огрезле у апатији државних чиновника попут оног згодно примећеног у чланку Милеве Петровићеве. Оне су се и удруживале, наравно, са својим друговима, који су увек боље од њих стајали, јер је њихов положај у струци законом регулисан, — и успех је увек био негативан по њих, јер су удруживање и борба били неравни. Покушавале су и саме да раде на побољшању свога положаја, али су у свима таквим покушајима биле немоћне, јер су

наилазиле на препреке код својих претпостављених колега. Истина, успеле су толико да су плате које су до 1903 год. биле максимум 85 динара макле до данашњег дана на 250 динара.

Целу прошлу годину трчале су и молиле да се закон допуни, да им се признају године службе, т. ј. призна право пенсије, и да своје јадне плате од 175 дин. помакну за коју стотину. И најзад одобрило им се, али само 17.000 динара за повишење плате онима које служе више од 10 година, тако да најстарије од двадесет седам година имају данас 250 дин., а оне од 10—15 год. 168 дин. Наравно, ни овог пута ништа за пенсију није учињено.

И да би утисак био што пријатнији, дадоше им ове класице, и многе од њих, управо све које су радиле у Министарству отераше по станицама. Зашто? Неко ће сигурно знати.

Они се могу правдати тиме што нису могли да јој даду звање у Министарству. Можда! Али тамо су такође махом њихове колеге поштари, и они добише сва звања која за собом једно Министарство повлачи. За поштарку и телеграфисткињу узрок није тајна. Њу је требало одстранити из Министарства и осудити је на вечито робовање. Јер ако је ко радио на шалтеру Београдске Поште или проводио тешке ноћне апаратне службе у телеграфу, тај с правом може рећи да је жив сарањен.

Док се њихови другови тек узгред у апаратној сали или у пошти задржавају, па беже у иностранство те усавршавају своје стручне и личне способности, дотле поштарке треба да умру на шалтеру и у апаратној сали. Оне немају права да остаре и онеспособе за рад, јер им држава за то не даје ништа; немају права ни да,



из здравствених разлога, потраже лакшег административног посла по дирекцијама и Министарству, јер то су положаји за поштанску елиту — мушкарце. Оне морају да почну и заврше каријеру у апаратној сали или за шалтером поштанским.

Па зашто се онда траже од њих исте квалификације? Зашто им се додељују све дужности мушкараца? Јер ми их видимо данас и као рачунопологаче и рачунопрегледаче, и као старешине по станицама. Хиљаде државног новца пређу данас кроз руке ових вредних и валанских стручних раденика, и никад није било ни пет пара проневере.

Само београдски телеграф даје месечно 200.000 динара прихода, од које суме сигурних 96% пада као зарада од женских руку. У ову цифру није унет приход у пошти. Само да се држава одрекне једномесечног прихода по телеграфској радњи београдског телеграфа. и њихово би питање било решено.

Министарство је ту скоро издало похвалницу — писмено признање особљу главног телеграфа за оданост и прегаоштво у раду, које и поред свих техничких тешкоћа свршава посао на опште задовољство. Нек није више, али 75% од свег особља на кога треба слава овог признања да падне и да га утеши да се у Министарству води рачуна, — чине наше телеграфисткиње. Кад оне прочитају ову похвалницу и доведу у везу са свима ранијим и новим обећањима, могу само резигнирано да одмахну главом.

Њихови захтеви да се са својим подједнако квалификованим друговима изједначе — потпуно су оправдани, јер то налаже њихов животни интерес.

Само један потез пера, само једна допуна у закону за наше поштаре у старим границама Србије,

и питање ових државних пасторчића и робиња посла у правом смислу те речи — било би за увек решено. Јер само овако и овим путем била би поправљена неправда која се ево већ двадесет и седам година провлачи.

М. Ј.

## Општински избори и наше жене

За време овог рата цела Европа претворила се у једно страховито разбојиште, покренуле су се планине, изашла мора из корита, проломиле небеса, срушиле се труле царевине, попадале крунисане главе, само још стоје непокретне главе неких наших политичара са оријенталским менталитетом, да је српска жена она иста која је била пре рата и да јој не треба дати право гласа.

Прешло се готово ћутке преко онога фронта који су наше жене за време окупације спонтано створиле за национални отпор и физички опстанак.

То је био фронт где се није могло стићи и утећи, већ на коме се морало остати или нестати. Он није имао ни рова, ни заклона, ни оружја, ничега од савремене технике убијања, нити у залеђу моћне савезнике и њихово богатство средстава и простора. Српске жене имале су да ступе у борбу са непријатељем празних руку и без залеђа. Пред собом су имале бугарске и аустријске лагере, бугарска и аустријска вешала, за собом своју славну прошлост, а једног јединог савезника: ону велику веру, поуздање.

На том фронту српске жене водиле су такву политику коју Ламартин назива врлном и мучеништвом.

После окупације Бугари отпочеше опаку и систематску пропаганду.

У новинама њиховим свакога дана једно исто: половина српске војске изгинула је, пропала у Албанији, велики део оних што су остали поморо је на Крфу. Нешто мало сад се налази на солунском фронту:

„Блгарија има да стане пазителка реда на Балкана“, јер су Срби убице, Румуни разбојници, Грци лажљивци. „Блгарија има

да стане учитељка на Балкана“, јер трагови њеног културног рада долазе до Бордоа. Бугарским језиком треба да говоре сви Словени, који су за писменост и прве почетке књижевности обавезни Бугарима. Тирилу и Методију.

„Бугари су Прусите на Балкана“.

„Бугари су: Пашић, Св. Марковић, Хајдук Вељко, Синђелић!“

Бугарске учитељице изјавише: Није нисме дошли да земаме чужди земљи, није сме дошли да просветиме тази глупа хора српска!“

Наше књиге биле су растурене, попаљене, погажене. Наши књижевници изашли су из земље. Онда су учитељице испевале песме, декламације, несавршеног облика, наивне, искрене по осећању и дубоке по смислу. Те су се песме декламовале чак до Београда у свакој кући, и биле први одговор Бугарима.

Све наше жене, без разлике, отпочеле су одмах своју политику, организовале своју пропаганду, неку врсту усмене журналистике. И док свака бугарска фракција има свој лист, свака српска жена има своје новине.

У тим новинама демантоваше све што се тиче српске војске, изнесоше сумњу у велике успехе немачке и бугарске. Образованије наше жене отпочеше доказивати, да само образован народ може да образује, просвећен да просвећује. Просте жене преведоше Бугарима то на свој језик: каки ученици на тија глупаци, каки господа на тија простаци. И оно бугарско тврђење: Србија нема да има, почеше побијати све без разлике: старе, младе, образоване, просте. Оне су убеђивале, доказивале са пуно истинског схватања и разумевања. На све бугарске приче о миру изјавише: мира неће бити, док француски војници не уведу своје коње у немачке цркве.

Из оваквог држања наших жена бугари изведоше да су оне врло интелигентне, али затроване политиком, и да српску жену може да победи само онај ко је убеди.

За ту политику интернирано је безброј жена, једна учитељица погинула, а госпођа једног посланика доведена у лудницу — Бугари су је дотле у затвору мучили док није подудела.

И баш зато што су ови политички борци, ове српске жене, весталке националне свести, биле са изванредно slabим средствима за одбрану, а са тако дубоким коренима, Бугари, па и Немци, и ако победиоци оружјем, увидеше непостижност свога циља.

Ону заставу наше националне свести коју су наши људи за време мира тако високо држали, а коју је непријатељ по доласку бадио у прашину и хтео да згази, прихватиле су наше жене и чврсто држале својим slabим рукама три године.

И док Бугари у обести својој нису презали ни од гнева наших великих савезника, ни од суда историје, запањени стадоше пред оволиком дубином народних осећања и јачином националне свести. Пре оне офанзиве са солунског фронта, где је скрхано њихово оружје, уступише испред ове офанзиве жена, где се разби њихова пропаганда.

И у руке тих истих жена, данас, неколико људи који се зову министри, од чијих имена нека ништа не значе ни за Српство ни Југословенство, хоће да метну једно парче хартије, одважно са потписима својим, на коме стоји написано: ви, српске жене, које сте по храбрости и јачини отпорне снаге прве у Европи, ви сте последње у Југославији — јер Словенкиње и Хрватице имају право гласа за општинске изборе.

Један Парламенат састављен од народних посланика које народ или није бирао или их већ заборавио, хоће да метне у руке наших српских жена, које представљају половину нашега народа, једну уредбу у којој пише: и најбоља од вас гора је од најгорег човека у Србији! Јер: сви они мушки који ништа не раде и не плаћају порезу, неписмени, алкохоличари, дефрауданти, лиферанти непријатеља, издајници српскога имена, дезертери, имају право гласа, а ви женски трговци, агрономи, мајке хероја, жене инвалида, раднице, учитељице, чиновници, лекари, доктори права, књижевнице, ви тек сад почните да сричете политички буквар.

Милева Петровић.

## ИНТЕРНАЦИОНАЛНИ КОНГРЕС ЖЕНА И НАШЕ ПРОСВЕТНЕ РАДЕНИЦЕ

На Интернационалном Конгресу Жена у Христијанији, где ће скромни секретари читати кратке реферате о великој акцији жена на свима пољима хуманости, говорити говорнице без претензија, сујете и личних интереса; на томе интернационалном форуму жена, на коме ће атмосфера дисати љубављу, на коме ће се жене целог света у једном оправданом револту поклонити општем болу жене и патњи целог човечанства, и ставити као главне тачке дневног реда: здравље деце, слободу жене, љубав међу људима и мир међу народима, биће неколико алинеја које се непосредно тичу наших просветних раденица.

Национални Савез Италијанских Жена предлаже Интернационалном Конгресу да се образује једна стална интернационална комисија од представница свију националних Савеза који припадају Лиги Народа. Та би комисија имала дужност да употреби сва средства која су у њеној моћи, да у васпитању омладине разних земаља буде претежно златно правило: „чините другима оно, што бисте желели да они вама чине“. Усвајање овога принципа, италијанске жене мисле, одвешће сасвим природно признању: да је право јаче од силе.

У блиској будућности настаће епоха, када ће се на васпитаче веома много апеловати. Већ се назире контуре новог друштва, коме ће циљ бити срећа ма и најмањег члана његовог.

У томе новоме друштву види се јасно висока фигура учитељице народа.

Учитељице ће бити особе које ће највише сарађивати на препорођају данашњег друштва.

Васпитање деце и омладине биће поглавито у рукама жена. Оно старо и неоправдано мишљење, да је рад учитељица и наставница једнак само по квантитету, а не по квалитету, раду учитеља и професора, оборено је.

За време рата у Француској и због мобилизације људи ушле су у мушке школе жене. Резултати њиховог рада били су одлични.

У делу *La femme chez les garçon* (Жена међу дечацима) које је наградила француска академија, види се претежност жене као васпитача; јер је жена, и кад коментарише велике писце, и кад решава математичке проблеме, увек прво мати, сестра, другарица, па тек после професор. За то се већ предлаже да и у мушким гимназијама буде што већи број наставника.

Нарочито је то потребно сада после рата, јер су бескрајни апетити, заоштреност класа, мржња међу народима, силно утицали на душу деце. У школама ће се морати поклонити више пажње васпитавању него нагомилавању знања, да би се скинула она тврда кора која се ухватила око срца дечијег; али не грубо, већ нежно, полако. А то ће моћи учинити само жене као васпитачи.

Осим тога, биће све мањи и мањи број учитеља и професора. Никаквим великим платама неће се људи моћи задржати у наставничкој служби. Живот ће бити све тежи, људи ће се упућивати на оне позиве који ће велике материјалне користи доносити.

На први поглед изгледа да ће то бити једна опасна криза по школу, али ће се тиме ипак стварно добити, јер ће из наставничке струке отићи сви они који су само мајстори, по невољи наставници, људи који нису по природи за то одређени. Стара је позната истина да успоравање прогреса бива и због тога, што се један волики број личности упућује на оне позиве за које није.

Остаће у наставничкој струци само они наставници чији је то природни позив, уметници наставници. Њима ће бити споредна материјална награда. Они ће бити фанатици у своме послу. Рад једног таквог уметника наставника замениће велики број по невољи учитеља.

Такви васпитачи удружени са наставницама и учитељицама, слободним, просвећеним и образованим женама, особама које је сама природа одредила за васпитачице, васпитаће нову омладину, хуману, социјалну.

Та нова омладина створиће нову породицу, чiji ће темељ бити узајамна љубав, базирана на узајамном поштовању човека и жене.

И тек та породица биће чврста јединица будућег друштва, базираног на узајамном

поштовању права, друштва које ће имати једног јединог суверена: рад.

Никада није било лепше време и шире поље за рад него данас, јер су се исправили они који су ишли потнуте главе, а сви разумели да је слобода без правде илузија. За напретком се мора ићи: нужно је да се свакога дана нешто ново научи; сутра се мора више хтети него јуче, данашњега дана мораћемо се спремити да идућег јаче приономо на посао. Сад вреди оно што вели Св. Августин: *homines sunt voluntates* — човек је онолико човек колико у њему има воље.

Нашим просветним радницама опртавају се светли путеви, указује сјајна будућност, оне ће играти велику улогу. У исто време намеће им се једна од најпречих дужности: лично усавршавање сваког дана, потреба књиге као насушнога хлеба, читање педагошких листова, учење страних језика, Јер ће безобзирно бити исмејане оне које мало знају, одгурнуте оне које нису јаке.

Живот ће бити борба и за жену као и за човека, али таква борба у којој ће се међани делити: знањем, акцијом, вољом, науком.

Зато учитељице и наставнице треба прве да предузму иницијативу за стварање библиотеке и читаоница и у најмањем селу.

Потреба књиге осећа се данас и код најпростијег човека и сељака нашег. Наш свет са највећом готовошћу ставља на расположење свој новац и за просвету и за остварење сваке идеје, кад му се ствар јасно и лепо представи. Колика је моћ жена, у осталом, не треба говорити. „Што жена хоће и Бог хоће“. Ако наше просветне раднице истински зажеле своје лично усавршавање, и у своме усавршавању буду гледале добит целога друштва, у најкраћем времену имаћемо свуда где оне раде скромну библиотеку и читаоницу. Наше вредно *Коло сестара* у томе би им веома много помогло.

Десета тачка на интернационалном конгресу жена предлаже размену учитељица између разних држава. У свима државама где учитељице имају пензију жели се да се дода: године службе које учитељица проведе у иностранству рачунају се за пензију.

Зато свака учитељица и наставница треба да зажели да се једнога дана размени са ко-

јом од француских, енглеских, американских учитељица. И у најзабаченијем селу, на столу сваке учитељице, морају бити речници: француски или енглески.

Онда тек, кад учитељице великих страних народа буду провеле макар само једну зиму у нашим селима, без поште, без друштва, у незагрејаним учионицама, увидеће да нису само велики они народи који имају сјајних споменика, огромних палата, стару културу, већ и они код чијих је кћери изванредна жилавост, отпорна снага, пожртвовање, јунаштво да се у службу народу стави све да он дође до среће моћних нација.

А оне српске учитељице које оду у Француску, Енглеску, Америку, поред среће што ће макар и најкраће време бити тамо на извору науке и уметности, имаће још и једно велико задовољство да с поносом кажу деци француској, енглеској, американској: као што на оној малој кућици, у којој се родио велики талијански уметник Рафаило стоји натпис

*Ludit in humanis divina potentia rebus  
Et saepe in parvis claudere magna solet.*

Тако и на ставама Саве и Дунава, на вратима мале Србије стоји натпис исти:

Игра се у људским стварима божанска моћ,  
И често на малом простору затвори један  
велики народ.  
М. П.

## СРПСКА ЖЕНА ПРЕД ЗАКОНОМ

### О наследству

Прво да прегледамо права женске деце у наслеђу.

§ 396 грађан. закона вели: „Деца мушка умрлога и њихни мушки потомци добијају први наследство; они искључују своје сестре, оца, матер и све претке умрлога.“

§ 397. грађ. закона: „Колико мушке деце има на толико се делова дели имање родитељско и свако мушко дете добија раван део. А женској деци у овом случају припада *уживање, издржавање, снабдевање и пристојно удомљење* по постојећем обичају.“

Жена пак по смрти свога мужа добија само право уживања, јер по § 401. грађ. зак. „Ако по смрти Србина не би остало ни мушка ни

женска потомка, онда имаће његово наслеђује његов отац.“

§ 402. грађ. зак.: „Ако нема оца онда припада браћи рођеној и њиховој деци најпре мушкој, па ако њих нема, женској, ако ли ни ових нема, онда матери и сестрама.“

§ 404. грађ. закона: „Ако нема ни мушке ни женске деце, ни оца ни браће ни њихна потомства, ни матере ни сестара, онда наследство прелази на деда по оцу и на његово прво мушко па онда женско потомство.“

§ 405. грађ. зак.: „Ако не би било деда по оцу ни његова потомства, онда прелази наследство на прадеда по оцу и његове потомке најпре мушке, па ако њих не би било, онда женско.“

§ 406. грађ. зак.: „Ако ни ових не би било, онда наслеђује прадед по оцу и његово потомство прво мушко, а ако овога нема, онда женско.“

§ 407. Ако ни ових нема, онда наследство прелази на очина чукундеда или другог прадеда и на његово мушко а за овим женско потомство“.

§ 408. грађ. зак.: „И ако ових нема онда прелази наследство на материн род овим истим редом и начином до колена шестога.“

А ако ни материног рода по реду до шестог колена не би било, онда имаће прелази *на удовицу!*

Ни један закон цивилизованих народа није у погледу наслеђа назадан колико српски. Што женско дете да не наследи оца као и мушко? Што је оно криво што је женског пола? Зар у њему није исто онако крв родитељска као и у мушком? И зар кћи не треба да буде обезбеђена као син?

Овакву неправду женској деци не чини ни Ислам, јер је сам Мухамед одредио, да мушка глава у законитом наслеђу толико добије колико две женске. Дакле, по корану, женско дете има право наслеђа на трећину имања својих родитеља.

Иста је таква неправда учињена жени по смрти мужевљевој. Узмите само тип наше српске домаћице, која је од дана своје удаје, као пчела кошници, сваким својим дахом доприносила кући. Колико људи за своју тековину имају да захвале бодром чувању своје жене. И на једанпут, по смрти свога

мужа, колико таква жена мора да се осећа туђа на том имању за чију је тековину уложила толико своје душе, свога рада и бриге. Од целог имања она не може добити ни трунчицу у својину, већ добија непријатељским оком вршену контролу правих наследника, који могу бити и рођаци из шестога колена.

Неправда је збиља учињена нашој жени, и од 1844 год. када је овај закон издат, за више од 75 година није се стигло да се ова неправда поправи.

### Кривична одговорност женина

Кад се жена кривично оптужује, онда су ти исти законодавци, који су тако грубо ограничили жену у свим њеним правима, са пуно галантерије њу изједначили са човеком, па чак учинили да га она и надмаши. И ово није учињено код многих културнијих народа. Тај једини моменат кад они узимају жену за потпуно свесну и равноправну човеку јесте, као што је горе споменуто, кад се жена оптужује за учињену кривицу. У томе случају не треба јој одобрење мужа да одговара, тај се муж и не чује и не види и не заштићава своју жену, коју је увек закон сматрао као малолетну, него се оставља жена сама, да је узимају на кривични испит, да је спроводе суду на осуду, да је осуђују, да је воде у казнени завод и да је казне смрћу. Јер по § 288. о кривичним делима: „Само трудноћа одлаже извршење смртне казне. Над породиљом извршује се смртна казна тек кад прођу 40 дана.“ И узмимо само случај да је једна жена кажњена на месец дана пред порођај, дакле треба да чека на извршење смртне казне скоро два и по месеца. А зар то није грозније и од саме смрти?

Ми нећемо да говоримо о неправди која је тако дуго чињена жени. Нећемо ни да пребацујемо ни да осуђујемо. Само се изношењем правога стања хтело да се наше читатељке тачно обавесте о овоме питању. Правда је толико на нашој страни, да ће садањи законодавци морати повести рачуна о нашим захтевима. Најзад те измене у закону наступају после горкога искуства, које су човек и жена у најстрашнијој школи за-

једнички стекли и у којој су видели да су једно другом дорасли. И велики Србин уздићи ће своју жену до себе и показати да уме да цени и њен рад и њена права, и изједначиће је са собом и пред законом као што су изједначени пред Богом.

Лепосава Максимовић-Петковићка

## ЈЕДНА НЕПРАВДА

### Додатци на скупоћу женама државних чиновницама

Цео свет роиће да је данас, услед прекомерне скупоће, претешко живети. Цео свет зна да је живот данас најтежи државним чиновницама. Док су сви приређивачи, почев од сељака и радника, па до трговца, своје приходе удесетостручили према предатним приходима, дотле је држава својим чиновницама уредила привремени додаток на скупоћу, од 10, 16 и 20 дин. дневно, што једва представља два до три пута увећани износ према њиховом предатном приходу. Како они излазе с тим на крај, како кубуре, оскудевају, задужују се, — то цео свет зна. При свем том, чиновници, сматрајући себе за најсвесније грађане ове државе, ради опстанка њеног, раде свој посао — и ћуте, док други лако живе и гласно негодују.

Али, има једна неправда преко које се не може ћутке прећи. Тим пре што та неправда погађа у првом реду жену, њен рад управо, ваша дужност је да је обелоданимо. Наиме, по законској одредби, жена државни чиновник чији је муж такође државни чиновник прима само половину додатка за скупоћу. И ево логике која је руководила државу за доношење те одредбе. Чиовник који прима свој додаток на скупоћу, коме се његова предатна плата повећала два до три пута данас кад је, на пример, само хлеба повећана цена за деветнаест пута, а да не говоримо о осталим намирницама ни о оделу, — чиновник са својим бедним додатком има и сувише, тако да тиме може прехранити и своју жену, те се зато њој полови додаток који јој као раднику припада. И на тај начин видимо да један радник женског пола, који ради исто толико као и њен колега мушкарац, а често приљ жније и савесније, прима за половину мање прихода од њега, — ма да има исте потребе за живот — зато што је случајем њен муж та славно ситуирана личност — државни чиновник.

Од каквих фаталних последица јесте то за породични живот сви знамо. И уместо да држава притекне у помоћ свом снагом због данашњих прилика тако усколебаном породици, уместо да се заузме за удату жену и

да јој чак — ако је ова мати — створи извесна олакшања у послу — на пример, да јој смањи број часова рада — она њој за исти посао што га врши њен друг у раду даје упола мању зараду. А да би нелогичност била потпуна, ево даље одредбе. Ако жена државни чиновник јесте удата жена за човека слободне професије, на пример за адвоката, трговца, или ма ког другог богаташа, она добија своју целу дневницу. Једино положај државног чиновника сматра се тако обезбеђен и сјајан да се његовој жени може преполовити приход.

Да је ова одредба уперена очито против жена види се по томе што се дневница смањује једном од два чиновника који су чланови исте породице само у случају ако су то муж и жена. Међутим, ако отац државни чиновник има два до три одрасла сина такође чиновника, и ако су они нежењени и живе сви под истим кровом, то јест у истој породици, сваки од њих добија свој додаток. Ми ни у ком случају нисмо зато да се и на ове примени горња законска одредба, — јер би то значило да препоручујемо неправду против које се боримо, али држимо да се награде за рад морају подједнако делити свима запосленима, па ма каквог пола они били, па ма у каквим родбинским везама стајали они међу собом.

Једна демократска држава, којој је циљ да обезбеди и задовољи све своје суграђане, мора бити једнака према свима. И зато ми тражимо од надлежних да што скорије поведу ову очито неправедну уредбу, којом је погођен велики број жена чиновника. Све досадашње представке ових њиним претпостављенима остале су неуслишане. Ми се надамо да ће овај глас, преко органа „Друштва за Просвећивање Жена и Заштиту њиних Права“ имати дејства и кренути надлежне да учине оно што им је дужност.

Јер није ни вешто, ни мудро стварати незадовољнике.

Л. А.

## ГОДИШЊА СКУПШТИНА ДРУШТВА ЗА ПРОСВЕЋИВАЊЕ ЖЕНЕ И ЗАШТИТУ ЊЕНИХ ПРАВА

Почета са доста буре, а завршена са прилично повољним резултатом, ова прва Скупштина друштвена означава једну значајну етапу у развојку друштвеног рада.

Када је пре године дана отпочело развијање овога друштва, правац рада могао се тек назирати у нејасним

контурама. Многима који посматрају ствари из далека учини се често да рад одмиче и сувише споро, млако, и не доноси стварне резултате. Доиста, оно што је урађено не бode очи, нису приређивани хучни зборови, нису разношене по улицама шарене плакате, нису преконоћ створене библиотеке, отворене школе, јер се све то и не да урадити за годину дана. Ограничени број управних чланаца, од којих већина проводи по цео дан у канцеларији, капитал од неколико десетина динара са којим се почело, не пружају могућности да стварају чуда преконоћ. Али се може са поузданошћу утврдити да је друштво стављено на поуздан темељ. За годину дана свога рада оно је број чланова попело скоро на девет стотина, број којим не располажу ни наша најстарија женска друштва са тридесет и више година рада. Друштво је приредило седам врло успешних конференција, одржало два ванредна састанка ради подношења петиције влади за право гласа. Спровело ју је на надлежно место пошто је претходно задобило за потписивање исте сва женска удружења из целе земље. Тај акт који је испуњен отисцима свих жигова женских удружења представља после конгреса први једнодушни апел кога упућују својој влади жене из свих покрајина овога Краљевства. Најзад, Друштво је још остварило једну од најважнијих тачака свога програма, покренуло је лист.

После излагања тога рада, коме би се још имала додати сарадња са Министарством Просвете при пописивању неписмених и подношењу предлога за домаћичне школе, затим сарадња са свим друштвима приликом дечјег и инвалидског дана, прешло се на дискутовање пројекта за нову организацију рада. Ово питање изаввало је живу и дуготрајну дискусију. Мишљење да би се рад

друштва могао много успешније развијати ако би све стручно запослене жене стварале оделите секције, наипло је на много противника. Коначно је за овај пут одлучено да поједине струке могу груписане у целину радити на остварењу друштвених циљева, али оне неће образовати оделите секције него су нераздвајни део самога друштва.

На скупштини је још говорено о нашем учешћу на састанку у Загребу и о конгресу у Кристијанији. Несумњиво да су то истовремено два најкрупнија питања наше данашњице, која ће дефинитивно да се реше на скупштини у Загребу јула 1920. Ми не можемо предвидети исход ове скупштине, ма да смо се за њу припремали свесрдно, радили неуморно; али ма како испало овога пута, искрен и савестан рад и поштене намере не пропадају никада, и оне ће, ако не баш овога пута, ма и нешто доцније уродити успехом.

Поводом дискусије о нашем учешћу на конгресу у Кристијанији, на скупштини је наглашено да би било неопходно потребно да се делегација наше земље задржи наротио на питању око стварања Лиге Народа, затим на питању међународне заштите женских грађанских права и најзад на измени васпитних метода, како би се створила она неопходно потребна сразмера у интелектуалном, моралном и физичко-естетичком развијању детета.

Том дискусијом је 25-ог априла доцно увече завршена прва скупштина Друштва за Просвећивање Жене и Заштиту Њених Права. Када се уочи колико је много питања покренуто, са коликим интелектуалним напором мора да је скопчан цео овакав рад, онда се са поузданошћу може још једном потврдити оно што је наглашено у почетку, да ова прва скупштина Друштва за Просвећи-

вање Жене и Заштиту Њених Права означава једну значајну етапу у развиту његовога рада, и да је она доказала да је Друштво стављено на поуздан темељ.

З. Н.

## УМЕТНИЧКИ ПРЕГЛЕД

### Ритмична гимнастика у нас

Пре кратког времена приредиле су г-ђа Мага Магазиновић Геземан, наставница I. Ж. Гимназије, и двадесетак њених ученица матине са програмом из ритмичне гимнастике. И материјални и идеални успех тога приказа био је првога реда. Потпуно распродату зграду Привременог Позоришта испунила је, у равни мери, и младина и остарина. Тапшало се раздрагано, и некако удивљено су гледали људи у ону групу белих девојчица које су, по звуцима музике, приказивале моменте живота и природе ритмичним покретима и корачањем, донекле и играњем.

Велим, донекле играњем. Велим тако е тога што је тако било, и што је г-ђа Магазиновић Геземан у својој прочитаној конференцији нарочито истакла да приказ њених ученица није балет, да ритмична гимнастика не зна за афектирано извијање тела и страсну интерпретацију мотива, да је она једино здраво, природно и младо кретање по ритму.

Госпођа је, консеквентна у том свом схватању, програм свој тако обрадила, тако увежбала, и тако саопштила, и ми, у погледу приказа, сем сасвим малих специјалних примедба, не бисмо имали ништа друго да објавимо до своје велико задовољство. Оно дакле што ћу ја на овом месту подвести ипак под дискусију, то је питање широко начелно и основно, питање о односу ритмичне гимнастике према музици. Наиме питање, да ли се тако подвучено једноставно гимнастичко кретање може везати за симфоничну и за програматичну музику, па да ипак остане просто гимнастичко кретање далеко од сваког балета?

Уопште су констатоване две ствари. Прво, да је музика (пјанино) била одвише слаба, и сем тога скоро нимало динамично ритмична, него само математички ритмична. Друго, да је склад у покретима вежбачица само у галопним ставовима био потпуни, математички и темпераментно потпун, иначе мање више непотпун. Кретања у менуету и у Шопеновој мазурци поклапала се само са голим тактом. Додуше, и свирачица је једино голи такт истицала, и они људи у публици, који су донекле музикални, нашли су се

пред двоумицом: да ли свирачица тако свира због гимнастике, или је гимнастика тако испала због свирачице?

Намеће се занимљиво питање. Да ли се проста ритмична гимнастика, без балетне фантастичности, без заноса и вредине, може изводити уз један Моцартов менует, или уз неку Шубертову или Шопенову ствар, или не може? Људи, донекле музикални, нашли се ту помало пред проблемом. Онај менует не само да није био менует у ножицама и раменима девојчица, него је престао бити то и на клавиру, дакле у самој суштини својој. Шопенова музика исто тако. Девојчица, (соло-пјеса) која је у два три пута пређеној вертикалној линији измаршовала такт комада, дала је врло пријатан и прецизан гимнастички приказ, али је покварила Шопенову мазурку као такову на клавиру.

Нестручњак у ритмичној гимнастички, ја ћу још наставити да браним музику. Менует, то је један гиздави, у комплиментима и кокетовању огрезли, ласцивним грацијама искићени век. То је перика, живот иза паравана и лепеца. Не може се то претворити ни у корачницу ни у кадрил Једноставни, плашљиви, угласти покрети девојчица нису не само атмосфера и фантазија менуета, него нису ни ритам менуета. То се најбоље види по томе, што су менуети музички врло једноставно написане ствари, а врло их је тешко одсвирати не само по тону, него баш и по ритму. Ритам менуета не може бити ни шпартанство, ни зелена ливада, ни детиња игра. То је један компликовано уметнички, увек нејасни и недовршени салонски корак који се расплињује у дубоком поклону и мору волана.

Исто тако Шопенова мазурка. Баш та, ђ. Она је просга само по такту и нотама, а чар и особеност њена је сва у чудном ритму. шопенском ритму, који, с једне стране, иде до рата и боја, а с друге стране иде до несвести и умирања.

Написавши ово неколико редака, нисам хтела рећи да ми је тешко замислити ритмичну гимнастику без балетне примесе, нити сам хтела рећи да од девојчица тражим интерпретацију музичког мотива и програма. Хтела сам само запитати, да ли за просту ритмичну гимнастику не би можда требало узети етиде, или компоновати сасвим нарочите ствари? Хтела сам дакле замолити г-ђу Магазиновић Геземан, која у својој конференцији није ништа о томе говорила, да нам згодном приликом напише што и о оном делу теорије ритмичне гимнастике који говори о целисходној и специјалној музици својој.

Исидора Секулић Стремницка